

nem ti pomagati, drugače ne. Imaš ga, praviš, in kaže ti, koliko je ura v Greenwichu. Sedaj pa le dobro pazi, kdaj ti tvoj kronometer kaže poldne. Prav ob istem trenutku je tudi v Greenwichu poldne; torej stoji solnce v tistem trenutku v Greenwiškem meridijanu — z drugimi besedami: Kjer stoji solnce, ko kronometer po Greenwiškem času kaže poldne, ondi stoji Greenwich.

Sedaj pa, ko veš, kje je Greenwich in veš po zvezdah, kam se vrti zemlja, pa lahko določiš, kje leže druge dežele. In da ti dopovem: to, kar tukaj na tečaju velja, to velja primeroma tudi za bližnje tečajno okrožje.

Dokler je Nansenova po Greenwichu urejena ura šla, pozvedoval je Nansen brez težave z njeno pomočjo, kje je Greenwich ter se je sploh hitro orijentiral. Od tistega trenutka naprej pa, ko so mu prenehale ure, bil je brez pravega sredstva slično potovalcu po puščavi, ki je izgubil pravo stezo, katera vodi proti rešilni oazi.

Veselimo se torej, da se je vzlic takim zadregam vendar-le posrečilo Nansenu rešiti se nazaj v domovino.“

Tako smo se sedaj, ko spremljamo Nansena po severnih pokrajinah, nekoliko pomudili tudi pri znanstvenem vprašanju.

Pa ne le Nansen, tudi njegova ladija Fram, katero je 14. sušca leta 1895. prepustil vodstvu kapitana Otto Sverdrupa, dospela je srečno nazaj.

Izpolnile so se Nansenove misli, katere so mu dale povod zapustiti ladijo z Johansenom in prodirati v višje severne kraje, misli pravim, da pomorski tok ladije ne pripelje tako blizu tečaja, kakor bi si želel, temveč, da se ladija nad Franc-Jožefovo deželo obrne nazaj na južno stran tako, da pride v morje med Spitzbergijo in Grenlandijo. In res je ladija Fram zadela nazaj gredé na danski otok Amsterdam, ki leži na skrajni severno-zahodni strani Spitzbergije. In ondi je zadela skupaj z Andréjevo ekspedicijo. Veselje snidenja pa je bila kapljica bridkih skrbi, kaj se je neki zgodilo z Nansenom in Johansenom, ki ju ni bilo na ladiji, — saj tudi še ni bilo nobenega poročila o njuni srečni vrnitvi. Še večje veselje pa je bilo, ko je ladija dospela v norveško pristanišče Tromsø. (Dalje.)

## Zagorje ob Savi.

(S podobo na str. 169.<sup>1)</sup> — Spisal Fr. Z.)

Če se pelješ po železnici od Ljubljane proti „Zidanemu mostu“, te najbolj zanima divjeromantična soteska med postajama „Sava“ in „Zagorje“, ki je tako ozka, da imata komaj prostora dovolj železnični tir pa Sava, katera je mestoma tako stisnjena, da bi človek kmalu mislil, preskočiti se dá. Na vsako stran pa se dviga strmo skalnato gorovje, da ne vidiš drugam, kakor na kvišku, zraven sebe pa deročo Savo in poleg nje komaj dober seženj visoko ostanke nekdanjega „tovornega pota“, koder je vlačila živina težko obložene ladije.

Dospevši na postajo „Zagorje“ ugledaš visoko, odrto skalovje na vsakem kraju ceste, ki drži od postaje proti dvajset minut oddaljeni vasi. (Glej podobo). Prav verjetno se ti zdi, da si je voda, ki je v davni preteklosti pokrivala vso zagorsko dolino, tukaj siloma (znabiti vsled potresa) predrla kamenito zatvornico in se jela družiti z memo tekočo Savo.

Zagorje je krog in krog s precěj visokimi hribi obgrajena dolina, od koder najbrže tudi ime: Zagorje (= za gorami). Svet je še dosti rodoviten, če ni preveč deževno leto, ker zemlja je zelo ilovčasta. V časih, ko je bila še živahna kupčija s platnom, pridelovali so Zagorjani veliko prediva in platno prodajali Gorenjcem in Notranjcem, ki so je dalje pošiljali na Reko in v Trst. Na bolj vzvišenih in solnčnih bregéh je bilo nekdanj tudi obilo vinogradov, ki jih je pa, kakor pripovedujejo, uničil velik plaz, ki je zemljo in trte s seboj potegnil v dolino. To dokazujejo tudi imena: „Vinje“ (kjer je še sedaj nekaj vinogradov), „Vinji vrh“ in „Zavinje“. Tudi Valvasor pravi, da se je ob njegovem času pridelovalo nekoliko vina ter pripominja, da bi bilo pobožnih ljudij veliko manj, če bi ga bilo več. Da bi bilo pa gledé okusa in moči kôs „dolenjcu“, tega ne bo verjel nihče, kdor ga je že kdaj pokušal.

<sup>1)</sup> Po pomoti je prišla na str. 169. slika s podpisom „Zidani most“. Ta slika nam kaže Zagorje; zato prosimo nujno, naj vsak naročnik tamkaj popravi podpis tako-le: „Zagorje ob južni železnici.“ Opis na str. 191. pa se ozira na današnjo sliko na str. 249. Le to se ne vjema z današnjo sliko, da bi se videla župna cerkev sv. Nikolaja. Vidi se pa na levi strani postaja za osobni in brzovozni promet. Hiša pri mostu je šola. V ozadju je tovarna za cement. Na desni strani se progá železniška razdvoji in gre gor proti Celju, navzdol proti Zagrebu. Tukaj je tudi poslopje za rezervne lokomotive in skladišče za tovorni promet, katero se pa več ne vidi na sliki. Vas, ki je na hribu, imenuje se „Mailand“, in stanujejo v njej železniški delavci.

Da je morala biti vsa dolina do Kolovrata nekdanj velikansko jezero, pričajo silne zaloge premoga, okamenele ribe in školjke, ki se pogosto nahajajo ob vodi „Mediji“, visoke, piramidam jednake skale, ki samotež štrle na kvišku ob cesti proti Izlakam (Piramiden-Thal), ravno tako tudi ime vasi „Na jezeru“ pod sv. Planino. Ko je bilo pa jezero odteklo, vzrastli so baje veliki gozdi, kjer se je nahajala razna zverina, posebno volkovi, kar priča ime „Volčna“ (travnik) in „Volčje selo“ (Podkraj).

Skozi župnijo tečeta dva potoka: „Kotredežica“, ki izvira pod Gamberkom (Gallenberg), in „Medija“, ki se začne nad grajščino „Galleneck“ vsprejemši vase Kolovraški potok. Oba se pod župno vasjo družita v jednega, ki se potem blizu postaje izteka v Savo. Ker imata oba dobro, bistro vodo, nahaja se v njej precēj lepih postrvij, pa tudi rakov (koščakov) se včasih ni manjkalo.

Kdaj so se tam ljudje naselili, tega ne vemo. Po pravljičah in starih listinah soditi, bili so nekdanji kmetje-posestniki „samostojni“ (Freisassen), ki so pa pozneje te svoje pravice izgubili. Tudi iz časa Lutrove reformacije ni znano, ali se je kaj ljudij poprijelo nove vere ali ne.

Župnija mejí na Šentlamberško, Svetogorsko, Čemšeniško in Trboveljsko ter šteje nad 5000 stanovalcev, ki se živé s kmetijstvom; veliko jih pa služi svoj kruh v „jami“ (v premogokopu), v „steklarni“ ali pa v „cinkarni“. Daleč po svetu slovi tudi „zagorsko apno“, ki daje mnogim delavcem zaslužka, pa tudi lastnikom apnenic lepih dohodkov. Kakor kaže „šematizem“, obstoji župnija že nad tristo let; poprej pa je bila združena z Mengiško. Na mestu sedanje župne cerkve je baje nekdanj stala kapelica, znana pod imenom „ravbarska kapela“. Ko so poprejšnjo cerkev podirali, našli so pod zvonikom kamen, ki ima napis (z gotskimi črkami): „Anno 1445 hoc opus finire fecit Andreas Wišek“ in je sedaj vzidan za velikim oltarjem. To je bila menda prva cerkev in zidana, težko če ne, v gotskem slogu. Druga je bila postavljena l. 1640., tretja l. 1786. in sedanja l. 1872., za časa župnikovanja g. Urbasa (sedaj kanonika v Ljubljani). Razven njega ima največ zaslug pri njenem zidanju pokojni Črnuški župnik g. L. Mazek, ki je kot takratni kapelan Zagorski bil duša celemu podjetju.

Sedanji župnik g. J. Gross, ki je ob nastopu župnije našel le prazno zidovje, oskrbel je vso potrebno notranjo in zunanjo olepšavo, da mo-

ramo pač občudovati jekleno vstrajnost župnikovo in pa tudi darežljivost župljanov. Veliko dela je prizadejalo ljudem tudi to, da so ves hrib, na katerem je stala prejšnja cerkev, odpravili, tako, da stoji sedanja, v romanskem slogu zidana cerkev čisto na ravnem. Po svojem vnanjem licu in notranji opravi se lahko prišteva najlepšim, kar jih je na Kranjskem. Žal —, da je tudi tej cerkvi potres vsekali hude rane.

Za ljudski pouk skrbi trirazredna ljudska šola „pri fari“ in čveterorazredna na Toplici (ime ima menda od toplega studenca, ki tamkaj izvira) za otroke tovarniških delavcev in premogarjev, kamor je v novejšem času tudi glasoviti „Schulverein“ stegnil svoj mezinec.

Lep izprehod se nudi po letu človeku od „glažute“ proti „Mediji“ (po dolini ob potoku jednakega imena), kjer je grajščina „Galleneck“ s „toplicami“ (Bad Galleneck), — oboje last gosp. Al. Prašnikarja iz Kamnika.

Dve uri nad Zagorjem, prav na štajerski meji, na visoki gori, je lokalija „sv. Planina“, kamor prihaja o poletnem času obilo romarjev iz sosedne Štajerske. Bila je že za Valvasorja sloveča božja pot, kjer se je več čudežev zgodilo. (Valv. II. knjiga, str. 8.)

Župnija je štela svoje dni devet podružnic (z všteto sv. Planino), sedaj ima jih le šest: 1. Sv. Duha na Rovih, 2. sv. Janeza Evang. na Vinjah, 3. sv. Urha na Ravneh, 4. sv. Jakopa v Kotredežu, 5. sv. Neže v Bukovju, 6. sv. Marjete na Lokah. — Cerkev sv. Lenarta v „Volčjem selu“ (Podkrajem) so morali podreti, ker se je bil hrib „vlegel“ vsled pod njim izkopanega premoga; cerkev sv. Križa „na Vrhu“ pa ni znano, kdaj se je opustila. O Valvasorjevem času še niso bili zasledili premoga, pač pa V. omenja, da se je nahajala v vasi „Strahovlje“ neka črna, premogu podobna tvarina, ki so jo ljudje imenovali „premogova kri“ (Drachenblut). Premog so začeli kopati že v začetku tega stoletja, zakaj „glažuto“ je zidal „erar“ l. 1803. kot prvo v celem cesarstvu, ki se je kurila s premogom. Leta 1821. pa je prišla v privatne roke in je takratni župnik izgubil pravico do 150 centov premoga, ki mu je bil od „erara“ zagotovljen. Najstarejše matrike segajo do l. 1669.

Za društveno zabavo skrbi telovadno društvo „Sokol“ in „bralno društvo“; nadalje je tukaj „podružnica sv. Cirila in Metoda“ in pa „podružnica kmetijske družbe“. Verne delavce zbira v svojih prostorih sedanji delavski dom, ki ga je poskrbel sedanji g. župnik. Občevanje olajšuje trikratna pošta na dan in brzovjav.